

Hembygdsbladet

Medlemstidning för Vikingstad Hembygdsförening Nr 4 2000

Ordföranden har ordet:

Så här i årets sista nummer av Hembygdsbladet vill jag passa på att tacka alla medlemmar som gör en fantastisk insats i det tysta för vår förening. Utan Er insats skulle föreningen snart förtvina bort i tomma intet. Innan Ni nu sätter Er tillrätta och läser årets sista Hembygdsblad vill jag passa på att önska Er alla en riktigt

*God Jul
och ett
Gott Nytt År*

Våra närmaste hembygdsföreningar

I vår serie med presentationer av våra grannföreningar har turen kommit till Sjögestad.

Sjögestad Hembygdsförening

Hembygdsföreningen grundades 1990 och har ca 65 medlemmar. Föreningen står som stugvärdar för landstingets gamla kulturhus i Lunnevad, de s.k. Egebystugorna med 850 katalogiserade gamla föremål. Vi fortsätter med att arbeta med en dokumentation över Sjögestad. Något som bör påskyndas medan några an "de gamla" fortfarande finns kvar.

På föreningens program finns bl.a. Den årligen återkommande Mid-sommarfesten på lekullen i Lunnevad. Den skall i fortsättningen arrangeras i samarbete med kyrkan, idrottsföreningen och byalaget.

Om intresse finns att bese Egebystugorna ställer föreningen gärna upp och guidar.

Kontaktperson: Gösta Boodh,
013 - 82123

Styrelsens sammansättning 2000

Funktion	Namn	Adress	Telefon
Ordförande	Kent Sigedal	Gustad Skattegård	218088
Vice Ordf.	Ingemar Carlsson	Mimergatan 21	812 14
Kassör	Maria Hultgren	Torsgatan 12 A	816 06
Sekreterare	Mary Kindgren	Gunnorp Bäckgård	850 35
Studieorg/ Kulturomb	Kerstin Trygg	Sällgatan 5 C	805 45
Intendent	Owe Lantz	Våghusgatan 20	804 61
Ledamot	Nils Herlitz	Hasselbacken	817 35
Ledamot	Inga Jacobsson	Torsgatan 14 A	803 04
Ledamot	Torgny Brinkby	Gunnorp Västergård	850 14
Suppleant	Christer Ljung	Frackstad Björkhagen	821 27
Suppleant	Jan Eriksson	Rakered Skattegård	800 83
Suppleant	Anita Johansson	Hermodsgatan 10	813 52
Suppleant	Håkan Wiktander	Sörstad Hagbyggnaden	850 23
Suppleant	Nils-Magnus Nilsson	Kvarstad Ekbacken	814 94
Suppleant	Anette Sigedal	Gustad Skattegård	218088

”Hembygdsbladet” är en medlemstidning för Vikingstads Hembygdförening och utkommer med 4 nummer per år.

Vår mångårige medlem Östen Allert hade var mycket produktiv. Han ägnade sig bland annat åt släktforskning och att skriva dikter. Men han skrev även små noveller. Denna novell som här följer hjälpte jag Östen att renskriva för ungefär två år sedan. Den handlar inte om Vikingstad utan är endast ett prov på Östens mångsidighet. Enligt Östen har novellen verklighetsbakgrund men han avslöjade inte för mig var någonstans som det hade utspelat sig.

Kent Sigedal

Kring svunnen tid.

Linderåsgården låg mycket vackert ut-

med den allmänna vägen mellan de båda kustorterna. Tidigare hade den varit Gästgivaregård med vad som det tillhör av bostadshus och ekonomibyggnader. Även handel och post hade förekommit. Jorden som tillhörde gården var numera utarrenderad. På andra sidan vägen hade länsmansbostället varit beläget, men var nu privat permanentbostad.

Nu var den gamla gårdens boningar värdshus i gammal stil, där resande sällskap kunde gästa för måltider och sammankomster. Även inackorderingar för kortare och längre tid kunde ordnas. Ett par äldre byggnader som tidigare varit lantarbetarebostäder hade rustats upp och beboddes av

sommargäster.

Den lilla byns omgivning verkade attraktiv för avkoppling och rekreation. Där var skog, äng och åkermark samt den lilla insjön där näckrosorna blommade sommartid. Avståndet var även kort ut till kusten med sin båthamn och turistanläggning.

Det var åter vår. Viola hade nu varit anställd här som servitris i två år. Det var tidig sommarmorgon. Hon hade gått ut på andra våningens balkong för att andas in av den friska vårluften. Parkvegetationen nedanför speglade sig i den lilla insjöns vatten. Hon kunde se hela sjöns strandområden där den stod. Större var den inte. De varje vår återkommande skäggdoppingarnas gälla rop i den tidiga timman ekade lång väg. Det kändes riktigt vår.

Om hon skulle gå upp på vinden igen medan allt var lugnt och stilla och läsa papperet som hon hittade för åtta dagar sedan då hon för första gången var där uppe. Endast några gamla trasiga möbler och packlådor med lite bråte som förmodligen bara var skräp låg där.

Över sågspånsyllningen som isolerade mot våningen under låg bräder att gå på. Vid detta tillfälle hade hon uppmärksammat en pappersflik sticka fram mellan en av takstolarna och takbrädan just där hanbjälken mötte. Försiktigt hade hon plockat fram papperet som var gulnat och skört, vartefter hon läste. Så konstigt så långt efteråt.

Hade ingen sett det för? Etthundratrettio år. Vilka var personerna? Aurora hette väl hon som skrivit det och han Omar. Men vad låg bakom? Att det var någon form av tragik förstod hon. Var Aurora kanske dotter i huset eller var hon tjänstehjon? Och vem var Omar? Hela veckan hade Viola funderat hur hon skulle få klarhet i detta. Visst fanns det säkert möjligheter men var och hur?

Försiktigt smög hon trappen upp. Nu skulle hon läsa det om igen för att sedan med varsamhet beröra om gårdens tidigare öden, kanske sägner och eventuellt händelser kring gästgiveriet. Papperet var verkligen intressant.

Men vad nu! Det fanns där inte. Hade det fallit ned? Nej, det måste var omöjligt så väl som hon stoppade dit det igen. Hon synade i dagsljuset som trängde in från de små valvformade gavelfönstren.

Nej, det fanns inte. Någon mer måste känna till det. Men vem? Hade någon uppmärksammat när hon var här uppe sist? Försiktigt gick hon på bräderna mot andra gaveln medan blicken följde takstolarna där hanbjälkarna mötte.

Nu måste hon lika ostört som tidigare taga sig ned som när hon gick upp. Vad besynnerligt. Hon stannade till i det lila rummet där trappan till vinden började. Dörren hade inte gnisslat. För säkerhets skull lyssnade hon innan hon gick ut för att åter gå till balkongen.

Morgonen bjöd på vindstilla. Solen lyste och fågelsången från parken var intensiv. Viola gick fram och tog i räcket medan hon såg ut över omgivningen. Men tankarna kretsade kring mystiken med papperet och tiden så långt tillbaka, där hon nu själv hade blivit en bricka i händelserna. Men var eller vart hade papperet tagit vägen?

Viola kände sig nu nästan bunden till att inleda samtal om eventuella händelser från tidigare skeenden. Bekymrad över papperets försvinnande gjorde henne på något sätt irriterad därför att det så hastigt kommit bort. Vem kunde egentligen ha tagit det? Mycket hade rört sig i hennes hjärna medan hon var på balkongen.

Nu måste hon släppa händelserna kring detta och ägna sig åt dagens görömmål. När hon går trappan ned möter hon köksan som redan är sysselsatt med att förbereda till frukostmålet. Efter att ha växlat några ord kring det vackra vädret och dagens eventuella händelser så går hon efter vattenkanna för att ge krukväxterna sin dagsranson.

Dagen hade varit solig och varm och många gäster hade besökt värdshuset för att i vänners sällskap inmundiga dagens läckerheter.

Det var kväll. Endast personalen var kvar, samt ett äldre par vilka tagit sig

fjorton dagars vårsemester. Viola tyckte det nu skulle vara skönt att få koppla av efter dagens jäkt. Hon skulle gå ut för åter njuta av den fina vårluften. Det kändes fortfarande lite ljumt i luften efter dagens värme.

Om hon skulle gå till det gamla paret som bodde borta vid vägkorsningen. De kände kanske till något om tidigare händelser i bygden. Tänk om där funnes en förklaring kring det skrivna papperet.

Den gamle mannen öppnade och hälsade välkommen. Viola hade varit hos dem tidigare. De tyckte om att prata med någon. Nu måste vi få bjuda på kaffe sade hustrun sedan de slagit sig ned vid köksbordet. Det var så länge sedan du var här sist. Trotsa att kaffet gjorde Viola detsamma tackade hon ja. Hela dagen hade hon känt doften av kaffe så det räckte. Efter en stund förde Viola in samtalet kring dagens händelser med de många gästerna borta på värdshuset. Våren var alltid utflykternas tid, den verkade uppfriskande på kropp och själ. Detta var alla tre överens om. Vad gällde nutiden utflykter och arrangemang kring dessa, så var det väl lite annorlunda på den gamla goda tiden då endast de välbestämda kunde roa sig på det viset och gästgiveriet hade sin glans dagar. Viola undrade om de mindes den tiden. Jo, jag minns sade den gamla, när jag var barn hur populärt det var särskilt vid högtiderna, som jul och nyår när

slädpartier förekom med ståt och grannlåt. Då kunde det komma resande från de båda kuststäderna för att gästa och smaka på av vad som bjöds. Men även dans och förnöjelse förekom.

Nu kom den gamla in på vad hon hade hört av sina föräldrar. De hade talat om en tilldragelse på Gästgivaregården för länge sedan.

Mellan husets dotter som var enda barnet och en adopterad pojke från ett torp under gården hade en vänskaplig förbindelse uppstått. Men sådant måste gå i smyg på den tiden.

Mellan flickans föräldrar och länsmannen hade en uppgörelse träffats. Hans son som var officer vid ett Stockholmsregemente skulle få äkta dotter trots att han var betydligt äldre. Detta skulle bli en framtid för henne. Hon skulle även sett honom skyldra i sin fina uniform. Några djupare känslor för honom kunde hon dock inte få, trots föräldrarnas förklaring om det bästa. En brytning mellan de båda unga från gården var nu helt utesluten. Så en dag var de försvunna. Skallgång och efterforskningar gav intet resultat. De var som uppslukade av jorden. Senare hade framkommit att någon sett dem en natt utefter vägen mot kusten. Trots detta hade ändå inget nytt framkommit om deras försvinnande. Allt var som en mardröm borta vid gästgiveriet.

Långt senare anlände ett brev som när

det bröts angav att en lösning skulle finnas, varför de två inte kunde skiljas levande från varandra.

Efter all uppståndelse kring det inträffade gjorde ett rykte gällande att pojken fader skulle vara pälshandlare i Malmö och modern cirkusryttarinna från Köpenhamn. Pojken skulle dock inte känna till vilka hans föräldrar var.

Nu började det ljusna för Viola. Tiden hade gått väldigt fort och denna kväll medan samtalet kommit in på vad hon själv sökte. Nu måste hon ändå gå tillbaka, men ville återkomma för att språka om gamla tider med dess händelser och bekymmer. Sådant var verkligen intressant.

Under vägen hem kunde hon inte lämna tankarna kring vad hon hade hört och vem hade egentligen tagit pappet?

Det är andra veckan i juli. På grund av semestertid har Viola lovat att uttaga sin semester i september och då få ytterligare en vecka ledigt med full kompensation.

En dag ringer telefonen och Viola svarar.

- Linderåsgårdens värdshus.

En röst på bruten svenska presentera sig som amerikanare och undrar om det finns något ledigt rum för en vecka för två personer.

- På måndag blir det två lediga, svarar Viola.

Han önskar inackordering i ett av dem, helst med toalett, vilket Viola

antecknar och önskar dem varmt välkomna.

Viola hade ytterligare ett par gånger varit hos det gamla paret borta vid vägkorsningen. De hade mycket att berätta om gamla tider, men något ytterligare om historien om de försvunna ungdomarna hade inte framkommit. Hon tyckte det var mycket intressant att språka med de gamla och de var så tacksamma att få besök och alltid ville de bjuda på någonting.

Beträffande händelserna för länge sedan och vad hon visste hade hon inte velat nämna något till någon. Tiden kanske ger svaret hade hon tänkt.

På måndag när de långväga gästerna anländer tages de emot på bästa sätt av värdfolket och bjudes varmt välkomna. De är ett par makar i sextiårsåldern som ville se hans förfäders hembygd och nu kom de närmast från Malmö.

Vid middagsbordet kommer Viola i samspråk med paret då de nämner att mannens förfäder i fjärde led troligen skulle ha anknytning till bygden och denna gård. Makarna som forskat kring mannens svenska förfäder hade kommit dit hän att så måste var fallet.

Viola som nu blivit intresserad av vad hon fått veta, började ana ett samband med vad hon hade hört av de gamla om de försvunna ungdomarna.

Som värdfolket inte hade någon tidigare anknytning till trakten så kände de ingenting till. De hade kommit

uppifrån landet, varför de inte kunde lämna några förklaringar till tidigare händelser vare sig om bygden eller gården för länge sedan.

Paret önskade att senare på kvällen få träffa Viola för att få någon ledtråd beträffande sina efterforskningar. Detta var Viola mycket tacksam för när hon nu började ana sambandet med vad hon visste.

Enligt nedtecknade händelser som bevarats av förfäder och nu innehades av paret så skulle på fädernet finnas en pälshandlare vilkens son utvandrat till Amerika tillsammans med en flicka från denna bygd. Fader och son hade på något konstigt sätt på en matservering i Malmö kommit i kontakt och på den slående likheten mellan de båda, hade samhörigheten upptäckts.

De båda ungdomarna hade omhändertagits på bästa sätt och fadern hade bestått dem med medel för färden till det stora landet i väster.

Paret önskade nu även att få besöka församlingens pastorsexpedition och kyrkogården för eventuella upptäckter kring de båda ungdomarnas fäder.

Ännu hade Viola inte nämnt något om vad hon kände till. Hon ville nu först tala med värdparet om det försvunna papperet. Nu fick hon inte vänta längre. Här måste bli en klarhet.

För Viola hade kvällen varit mycket

spännande. Sedan hon lämnat det gästande paret kände hon sig tillfredsställd över att se att en ljusning började skönjas i skriften kring det försvunna papperet.

Nu måste hon gå ut för att få känna av den fina sommarkvällen. Se på skogen, åkrarna med den fina skörden. Sakta gick hon vägen fram mot det gamla paret stuga borta vid vägkorsningen. I kväll skulle hon inte gå dit. Hon måste fundera över vad hon hade varit med om och hur hon själv hade det. Tänk dessa ungdomar för så länge sedan. Och allt detta som låg bakom i tiden.

Det vilade en säregen tystnad över denna kväll. Endast kunde något störande fara förbi. Eljest var allt så lugnt. Uppifrån skogen på den högra sidan hörde en duvas lite lågmälda kuttrande. Allt annat var som dödstyst. Viola stannade och lyddes. Vilken harmoni låg inte i denna tystnad och fågelns röst i sommarnatten. Hennes tankar kretsade även kring sin egen person. Vad hade hon för framtid att se fram emot. Skulle hon vara anställd så länge det gick? Vad skulle hända sedan?

Hon stod fortfarande kvar och lyddes på tystnaden och duvans bön kanske utan att få något svar denna fina julkväll. Hon såg sig omkring på grönskan, skörden, doften från skogen kändes frisk. Var det även så på den tiden när de unga en sommarnatt gav sig

iväg, för att först nu efter flera led, med sina namn återknytas till fosterjorden. Hur länge hennes tankar kretsat kring sista tidens händelser visst hon knappast. Nu måste hon återvända för att få vila ut och sova.

Det hade varit svårt för henne att sova och tidigt hade hon vaknat. I dag skulle hon tala med värdfolket om det försvunna papperet och de långväga gästerna. Troligen hade det ett samband.

Före frukost hade hon till värdfolket berättat om papperet som hon upptäckt där uppe på vinden, men som varit försvunnet åtta dagar senare samt händelsen med de försvunna ungdomarna för mycket länge sedan som det gamla paret borta vid vägkorsningen hade berättat. Kunde det ha något samband med vad de långväga gästerna från Amerika sökte? Det stämde med tidsskillnaden.

Mannen drog sig till minnes att den dagen som Viola hade tjänstledigt på våren för att gästa sina föräldrar som var boende i den lilla köpingen vid kusten söder ut så hade sotning förekommit och då hade mästare varit uppe på vinden för att kontrollera skorstensstockarna. Kunde han då ha upptäckt papperet och tagit det med sig?

På värdfolkets initiativ uppsöker Viola på eftermiddagen sotaren som hör hemma nere vid bruket en knapp mil därifrån. När hon framfört sitt ärende och berört om det amerikanska paret

som sökte mannens förfäder här på orten så togs det gamla papperet fram. När han vid senaste sotningen inspekterade skorstensstockarna så hade ljuskäglan fallit på papperet. När han tagit ned det och läst innehållet så hade han tagit det, för att senare kanske lyckas att uttröna något av dess innehåll, så långt tillbaka i tiden. Han var själv född på orten så det verkade intressant. Sedan det sköra papperet kopierats överlät han det till Viola. Försiktigt lade hon ned det i sin handväska, varefter hon återvänder. Nu var mystiken skingrad och hon kunde andas ut. Vad intressant det skulle bli för det gästande paret.

Hemkommen visade hon papperet för värdfolket där intresset nu hade stegrats. De kände det nästan som en liten eloge att värdshuset kunde vara behjälplig med vad gästernas sökande angelangade. De ställde gärna upp om så behövdes.

Vid frukosten nästa dag talade Viola om för de båda gästerna vad hon hört beträffande sagnen om de försvunna ungdomarna samt visade det gamla papperet med dess innehåll. För dessa var det en stor överraskning att lyckas komma direkt in på spår som kanske kunde vara något av vad de sökte.

Med allt som hade framkommit så besöktes under dagen tillsammans med Viola pastorexpeditionen och kyrko-

gården. Mycken oklarhet hade nu skingrats kring mannens förfäders förflutna. På kvällen besökte sällskapet även det gamla paret som kände tillsäggen om ungdomarnas försvinnande för länge sedan. För de gamla blev det en stor överraskning. De fick åter berätta om sagnen som de hört av sina fäder.

Dagen tycktes för alla parter ha blivit en upplösning på en fråga som varit både oviss och intressant och det amerikanska paret var mycket imponerade över vad som framkommit under dagen. Gästerna i den lilla undantagsstugan kom nu inte undan med mindre än en kopp kaffe så kvällen blev både lång och innehållsrik.

Vid återkomsten till värdshuset ville nu paret gottgöra Viola för den hjälp de fått i sina forskningar. De ville bjuda henne till det stora landet i väster vid tid som passade henne. De ville svara för såväl resan som gästfriheten under besöket.

Nu tycktes livet ha fått en anan vändning för Viola. Det kändes annorlunda på något sätt. Hon måste nu även tänka på sin egen framtid. Skapa något ur tillvaron och inte bara för nuet. Hon måste även tänka på kommande dagar.

Efter som Viola kände förtroende för det amerikanska paret så gladdes hon över lösningen kring mysteriet med det gamla papperet som en söndagsmorgon på våren kom i dagen efter så

lång tid.

Inom sig kände nu Viola att hon måste göra något. Man först skulle hon acceptera anbudet med en semestertripp till det stora landet i väster.

Östen Allert

Jultrationer

Julen är en tid fylld av traditioner. Några exempel på sådana följer härmed:

MISTELN

Misteln är Sveriges enda trädlevande halvparasit.

Den förekommer huvudsakligen i Mälardalen och i östra Småland och växer framför allt på lind och lönn. Växten är fridlyst i Sverige.

Enligt sägnen skall asaguden Balder, ljusets och oskuldens gud, ha dödats av en mistelpil.

Misteln ansågs förr besitta magiska egenskaper och man hängde upp mistelar i huset som skydd mot ont och vådeld och för att den skulle bringa lycka.

Seden att kyssas under en mistel härstammar från England, där den är känd sedan 1700-talet.

Anette Sigedal

Julkalas

Tiden efter jul var kalasens tid och man kunde vara borta 14 dagar i sträck då alla gårdarna skulle ha var sitt kalas. Kalasen började med kaffe och dopp, sedan fick man förfriskningar och kl 21 var det supé med

uppskuret och mängder med småvarmt från julmaten, juldricka och snaps. Som efterrätt serverades ingefärspäron, kakor och vispgräddor.

Hela familjerna var bjudna och var man en stor familj turades man om att gå på kalasen. Det var i stort sett samma mat på alla ställena.

Männen roade sig med att spela priffle eller vira och drack grogg medan kvinnorna samtalade.

Ungdomarna, och ibland även de äldre, lekte lekar eller dansade till gramofon, handklaver eller piano.

Ur "Mat till vardags och fest när seklet var ungt—Rut Wallensteen-Jaeger"

Nyårsdagen

Nyårsdan på möra, innan "hin håle va vaken, så re di ikring te gårda å blåste in nyår. Å då skulle klockarn ria i täten förståss, å sen bjös di på förtäring, brännvin först och främst förståss"
Meddelanden Sven Rothman, 1912

Trettondagen

Trettondagen var det vanligt, att någon manlig i slakten kom och uppvaktade hufadern med glögg. Med eller utan sångröst sjöng han då staffansvisan eller i versifierad form tackade för all fågnad under julen. I en del fall kommo stjärngossarna och uppvaktade.

Meddelanden från Norrköping

Att dricka glögg En svensk jultradition med anor från medeltiden

Att dricka varmt kryddat vin har anor långt bak i tiden. Man drack kryddat vin redan i det gamla Grekland. Romarna sötade sitt vin och smaksatte det bland annat med kryddor och blommor.

Hälsobringande dryck

Under medeltiden var kryddvin mycket populärt i Europa. Det ansågs hälsobringande men kunde också dölja dålig smak på vinet. *Hypocras* var en dryck som fått sitt namn efter läkekunstens fader, Hypokrates. Gustav Vasa var mycket förtjust i så kallad *klaret*, som var en blandning av rhenvin, socker, honung, kanel, ingefära, kardemumma och nejlikor. *Lutendrank* var Erik XIVs speciella favoritdryck. Till hans kröning 1561 bereddes 210 kannor av denna dryck. Förutom vin och kryddor innehöll den också mjölk

Uppkokt vin med kryddor

Ordet *glögg* kommer av *glödga*, som betyder uppvärma. Benämningen *glödगत vin* möter vi för första gången i Sverige 1609. På kontinenten lämnade man på den här tiden bruket att dricka vinet kryddat, men i Sverige levde det kvar. I kokboken "Den svenske kocken" från 1837 kan vi läsa följande recept på *Glödगत vin*: "Vanligt rödt win uppkokas med något muskotblomma, kanel och krydd-

nejlikor, jämte nödigt socker och antändes. När det slutat brinna, silas det och drickes varmt."

I mitten av 1800-talet började vi träffa på benämningen *glögg* i våra kokböcker. Jacob Leufenmark har i sin "Handbok i förädling, förskärning och tillverkning av viner och spirituosa", från 1870, fyra recept under rubriken *Glögg*. Vi kan läsa hur man gör såväl Vanlig *glögg* som *Katarrh-glögg*. Den senare är en dryck som innehåller såväl lakritsrot som islandsmossa. Den sades bota hosta och skulle drickas på förmiddagen.

Brûlot

Leufenmark ger oss också under samma rubrik recept på s k *brûlot*. Den från början franska drycken *brûlot* består av cognac, som upphettas och antänds. Över *brûlot*pannan läggs ett halster, på vilket toppsocker får smälta i värmen från lågorna. *Brûlot* kom ibland att kallas *cognacs-glögg*. N.P. Ödman skildrar *brûlot*ens upplivande verkan i sin bok "Lite till" från 1910, där vi kan läsa hur värmlandsstudenterna firade *Lusse*: "... så kom brylån vid nedfällda gardiner och kastade sitt blåvita sken över ansiktena, och det hemska utseende dessa härvid fingo, gav naturligtvis anledning till åtskilliga skämt. Med brylåns immunidigande växte naturligtvis den bacchanaliska yran, och de översvallande känslorna började småningom allt mer söka sig uttryck i dessa högljudda, explosiva glädjeskrin, som värmlänning-

arna på min tid voro kända för."

Populär Juldryck

Under 1890-talet blev glöggen en svensk jultradition med spridning i allt vidare kretsar. Varje vinhandlare med självaktning hade sin egen blandning, som såldes på butelj med fantasifulla etiketter, ofta med totemotiv. J.D. Grönstedt & Co var en av de mest kända vinhandelsfirmorna i Stockholm. I deras vinglögg ingick flera olika viner som blandades med sockerlag, russin, sötmandel, kanel, kardemumma, nejlikor och ibland vanilj.

I dag dricker vi svenskar ca 4 miljoner liter glögg varje jul. På systembolaget kommer det varje år nya sorter att prova. Men så skrev också doktor Hagdahl i sin kokbok redan 1879: "Intet lyckadt slädparti kan undvara denna angenäma dryck, som af mången blifvit befunden meget tilltalande."

(Fakta hämtade från Vin- och sprithistoriska muséet)

Under våren räknar vi med att kunna presentera häftena om Boo och Gunnorp. Ur dessa häften vill vi redan nu låta Er ta del an nedanstående.

Enligt 1734 års lag skulle varje härad hålla ting tre gånger om året; vinter-ting, sommaring och höstting. De kallades lagtima ting. Om något särskilt inträffat annan tid hölls s.k. urtima

ting. Tinget höll på i flera dagar. Domaren var häradshövdingen. Häradsrätten bestod dessutom av de tolv nämndemännen. De valdes av bönderna på sockenstämman. Före 1823 utsåg häradsrätten själv nämndemännen. Den till tjänsteåren äldste nämndemannen kallades häradsdomare och var nämndens talman. Noggranna anteckningar - mer eller mindre svårlästa - gjordes. Landsarkivet förvarar alla domböckerna. Valkebo Härad tingshus finns som väl alla vet fortfarande kvar. Det sista tinget hölls där 1917. Alla brott straffades. Straffet skulle vara "androm till varnagel" dvs. avskräckande. Man tog inte hänsyn till förmildrande omständigheter. Stöld var stöld, även om man stal av hunger. Viss hänsyn togs dock ibland till ålder. Barn kunde få mildare straff. Förr drog man varandra inför rätta för alla möjliga småsaker t.ex.. för blåmärken och okvädingsord. Om man hade bodar öppna på sön- och helgdagar, dömdes man för "sabbatsbrott". Det var påbjudet att aga barn om de t.ex.. svor på helgdagen. Men man fick inte aga barn till döds, då fick man böta. Husaga var visserligen tillåten, men misshandel fick inte förekomma. Lägersmål eller lönskaläge, d.v.s.. att två ogifta har ett sexuellt förhållande, var straffbart ända fram till 1855. Om den ena parten var gift, kallades det enkelt hor, var båda gifta var det dubbelt hor. Straffet var böter men även kyrkoplikt, en sorts skamstraff. Det innebar ofta, att kvinnan fick åhöra hela sön-

dagsgudstjänsten på knä i mittgången. Mannen fick sitta i stocken. Det hände, att unga förtvivlade kvinnor i hemlighet födde och dödade sitt barn. om det upptäcktes, ledde det till dödsstraff. En av de värsta gärningar man kunde begå, var självmord. Då fick man inte begravas i vigd jord. Domböckerna är ofta en fascinerande och samtidigt skrämmande läsning om en tid som gått. Den 2 oktober 1833 kallades till ett urtima ting. Man diskuterade hur man skulle förfara med skomakarlärningen Carl Carlsson Värdig, född 1818, en oäkta son till Stina Cajsa Ericsson från Carlstorp på Bos ägor. Flera vittnen var kallade, bl. a. Carls husbonde skomakare Isac Jönsson i Brännsveden på Gunnorps ägor, Isacs hustru, en jämnårig skomakarlärning Samuel Berggren och gossens mor. Gossen själv var död. Han hade hängt sig i Mellangårdshagen strax intill moderns hemvist i Västergårdens hage. Han var 14 år på det 15:e, hade enligt prästen klen kristendomskunskap och ännu inte gått fram till nattvarden. Men han var inte känd för något elakt förhållande, skrev prästen, utan hade varit tyst och stilla. Detta intygade även två bönder och en torpare. Gossen hade visat ett beskedligt uppförande, menade de. Till Samuel, den andre lärningen, hade han sagt, att han skulle be prosten Abrahamsson att få komma ifrån Isac, "eljest går jag min väg. Han ska väl få se mig, men ej få nytta av mig", hade han sagt. Han hade också senare besökt prosten.

Denne hade därefter förmanat husbonden, att inte hantera gossen så strängt. Husbonden sa, att han sedan dess inte agat gossen på tre veckor, trots att han var håglös. Ätminstone inte hårt, förtydligade frun. Modern berättade, att sonen för drygt ett år sedan fått en stöt i huvudet, så att huvudskålen tycktes vara spräckt. Därefter hade han visat sig underlig och fundersam. Det var också husbondfolkets uppfattning, att han varit underlig den senaste tiden. Till Samuel, som han delade sängplats med, hade han sagt, att han ville ta livet av sig. En dag i juli lämnade han sin tjänst och försvann. En grannfru hade hittat honom hängande i en gran. Kroppen nedtogs och inlades tills vidare uti ett skull vid Holmtorpet på Bo ägor. Tinget överlade och beslöt sedan, att han trots allt skulle få begravas i stillhet.

Kerstin Trygg

Detta var det sista numret för i år. Nästa år har vi för avsikt att komma ut med 6 nr av Hembygdsbladet. För att lyckas med att hålla ett brett spektrum på innehållet behöver vi Er hjälp med artiklar! Du kanske inte vill skriva själv men kom gärna med förslag och tips på vad vi ska skriva om. Skriv till mig på den adress som finns på sidan 2.

Kent